

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

1987



BRNO 1990

Feststellungen. In der oberen Schicht des Schuttkegels kamen Teile von Graphitkeramik sowie weitere Gefäßbruchstücke zum Vorschein, welche sich präziser in die Zeit der gewaltigen Wüstung des Hradiště - um die Mitte des 10. Jahrhunderts datieren lassen. Die künftige Grabung wird hier den Schnitt durch die gesamte Befestigung sowie den Raum vor dieser beenden und so die Informationen beglaubigen, welche hier in den 50. Jahren Prof. Kalousek /1955, 9-30/ gewonnen hat.

Die Mitglieder der fachlichen Kommission, welche am 30.9.1987 nach Znojmo - Hradiště der Direktor des AÚ Josef Poulík einberief, haben sich positiv über die Grabungsergebnisse geäußert und empfohlen, dass nicht nur Hradiště, sondern auch seinem Umland eine erhöhte und ständige Aufmerksamkeit gewidmet werde, denn die Untersuchungen helfen hier bedeutsam die Entwicklung in SW Mähren sowie im gesamten norddanubischen Raum im 8. - 10. Jahrhundert zu klären.

NOVÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM U ROTUNDY VE ZNOJMĚ /okr. Znojmo/

Bohuslav Klíma, jr., AÚ ČSAV Brno

/Obr. 39, 40/

Po zakončení velmi úspěšné výzkumné sezóny 1987 na velkomoravském výšinném hradišti sv. Hypolita se ve Znojmě archeologické práce nezastavily. Ředitel AÚ ČSAV akademik J. Poulík ještě v samotném závěru sezóny rozhodl o zahájení zjišťovacího výzkumu u znojenské rotundy. Jeho úkolem bylo především prošetření terénu a získání důležitých informací, o které se bude moci opřít plošně rozsáhlý výzkum v příštím roce. Vedením výzkumů u rotundy byl pověřen referent, který se dvěma technickými pracovníky ústavu z Mikulčic a jedním technikem, provedl ve dnech 19.10 - 3.11. vlastní terénní šetření. Vzhledem ke značně pokročilému ročnímu období, nepříznivému počasí, ale také zatím omezeným prostorovým možnostem výkopů v zájmovém areálu, nabýly tyto práce pouze sondážní podobu.

Po více než dvaceti letech se archeologové znovu vrátili k rotundě. Zdržovali se zde naposledy v roce 1966, kdy probíhala její poslední celková stavební úprava. B. Novotný /1967, 53-54/ tehdy prozkoumal jen plochu pod podlahou apsidy a pouze v malé části válcovité lodi. Současný výzkum byl zatím orientován do blízkosti rotundy a potom hlavně na širší prostranství jižně pod ní. Tedy do míst, kde se zatím nabízela jediná volná plocha, na níž bylo možno stanovený úkol bez větších obtíží uskutečnit. Určitým vodítkem novým záměrům se stala dosud jediná obsáhlejší zpráva o stratigrafické a archeologické situaci v dosahu rotundy, uveřejněná J. Palliardim již v roce 1888. Vhodnou pomůckou pro poznání původního terénu a jeho postupné zástavby představovaly také některé staré rytiny a jiná vyobrazení hradské ostrožny. Především jednoduchý plán M. Trappa z roku 1863 schematicky zachycoval konfiguraci pivovarem ještě nezastavěného terénu, v němž dominoval podkovovitě vystupující skalnatý hřbet. Západním a jižním směrem se ostře svažoval, zatímco východním přecházel v plošinu, na které se mohlo, jak doložil J. Palliard, dochovat mocné souvrství s průkaznými nálezy. Dnes je však tato plošina zcela pokryta provozy pivovaru. Před ničivými zásahy zůstala ochráněna již jen nejvyšší část skalnatého hřbetu, na němž byla vybudována rotunda, a volné prostranství pod ním. Proto se největší pozornost mohla soustředit do obou poloh s příznivými podmínkami pro výzkum /obr. 39/.

V plošné skrývce bezprostředně u rotundy bylo na jihovýchodní straně apsidy záhy obnaženo rostlé skalnaté podloží, pokryté pouze velmi slabou vrstvou zeminy o mocnosti 10 - 60 cm. Ta byla promísena především novodobými stavebními zbytky a nejrůznějšími odpadky z nedávných let. Přibližně ve středu odkryté plochy se podařilo zachytit a prošetřit větší obdélníkovitou jámu, která byla 25 cm vtěsána do skalnatého podloží. Silně připomínala jámu hrobovou. Její mělký zásep však obsahoval nejrůznější novodobý materiál, spojovaný i s posledními opravami rotundy.

Druhá, úzká a 18 metrů dlouhá sonda prořála přibližně středem ve směru S - J větší prostranství pod rotundou. Ve snaze prošetřit modelaci skalnatého terénu a pod mocnými vrstvami navážek zachytit původní půdu a zeminy i s případnými útržky starších nalezových vrstev, byla sonda místy prohloubena až 3 m pod úroveň dnešního povrchu. V hloubce 180 cm se v její jižní polovině podařilo zachytit dosud neznámou stavební úpravu s pozdně středověkou dlažbou. Její podloží však nebylo dosud prošetřeno. V severní polovině sondy se skalnaté podloží ostře sklánělo. I zde však v odkrytých vrstvách zachycovaný nalezový inventář patřil většinou

novodobému období. Objevila se ale i příměs pravěkých střepů /kultury podolské/, keramiky 11. - 13. století a dokonce i střepový materiál, jehož tvary a struktura se podobají starší slovanské keramice /obr. 20:2, 8, 11/. Tuto skutečnost bude nutno dalším výzkumem ověřit.

Všichni členové odborné komise, kterou 10.11.1987 za účasti představitelů města a okresu svolal akademik J. Poulík, kriticky posoudili výsledky výzkumu a shodli se v tom, že v příští sezóně bude rozhodně třeba za účelem zmnožení archeologického materiálu, poznatků a hlavně získání náleзовých celků provést jak u rotundy, tak také na prostranství pod rotundou větší plošný odkryv. Ke zdárnému splnění úkolu a získání průkazných výsledků na bázi vědeckého výzkumu však je třeba celé prostředí kolem rotundy náležitě připravit. Znamená to asanovat zchátralou budovu garáží, odstranit suť, odpadky a cihlovou destrukci, které stále ještě nepříznivě působí v nejbližším okolí národního kulturního památníku.

Na jaře 1988 byla při AÚ ČSAV v Brně ustavena komplexní racionalizační brigáda, v níž jsou sdruženi odborníci nejrůznějších profesí z řady vědeckých institucí. Jejím úkolem bude všestranný výzkum rotundy, prováděný také s pomocí nejmodernějších metod i všech dostupných technických přístrojů. Výstup tohoto výzkumu v roce 1991 bude publikován v nové souborné monografii o znojenské rotundě. Veškeré dění současně také povede k celkové úpravě národního kulturního památníku a jeho důstojné presentaci všem návštěvníkům.

L i t e r a t u r a :

- Novotný, B. 1967: Předběžná zpráva o zjišťovacím výzkumu ve znojenské rotundě, PV 1966, 53-54, tab. 31, 48, 49.
Palliardi, J. 1888: Předhistorické památky města Znojma, ČVMSO 18, 53-58, 115-121, 150-157.

Neue archäologische Untersuchungen bei der Rotunde in Znojmo / Bez. Znojmo /. Nach der Beendigung der erfolgreichen Grabungssaison auf Hradisko in Znojmo beschloss der Direktor des Archäologischen Institutes AKM Prof. Dr. J. Poulík bei der Znojmoer Rotunde eine Feststellungsgrabung zu eröffnen. Ihre Aufgabe war, das Terrain zu untersuchen und Informationen zu gewinnen, auf welche sich eine umfangreiche Flächenuntersuchung im nächsten Jahr wird stützen können. Mit Rücksicht zu der ziemlich fortgeschrittenen Jahreszeit, dem ungünstigen Wetter, aber auch den vorläufig räumlich beschränkten Grabungsmöglichkeiten in dem uns interessierenden Areal, erreichten diese Arbeiten nur die Form von Sondagen. Die gegenwärtigen Untersuchungen waren in die Nähe der Rotunde und dann hauptsächlich auf dem breiteren Raum südlich von ihr orientiert. Also auf Stellen, wo sich vorläufig die einzige freie Fläche bot, auf welcher man die gestellte Aufgabe ohne grössere Schwierigkeiten realisieren konnte.

1. In der Flächenabdeckung unmittelbar bei der Rotunde wurde auf der SO Seite der Apside ziemlich bald das gewachsene felsige Liegende abgedeckt, welches nur mit einer sehr schwachen Erdschicht in einer Mächtigkeit von 10 - 60 cm bedeckt war. Diese war vor allem mit neuzeitigem Bauresten und verschiedenartigstem Abfall jüngeren Datums vermischt. Ungefähr in der Mitte der abgedeckten Fläche hob sich eine rechteckige, 25 cm tief in das felsige Liegende ausgehauene Grube ab. Sie erinnerte stark an eine Grabgrube. Ihre seichte Aufschüttung enthielt jedoch lediglich neuzeitiges, auch mit den letzten Rotundenreparaturen verbundenes Material.

2. Eine schmale und 18 m lange Sonde durchschnitt in NS Richtung ungefähr durch die Mitte einen grösseren Raum unter der Rotunde. Um die Modellierung des felsigen Terrains untersuchen und unter den mächtigen Aufschüttungsschichten den ursprünglichen Boden und das Erdreich mit eventuellen Abrissen von älteren Fundschichten erfassen zu können, hat man die Sonde stellenweise bis auf 3 m unter das Niveau der heutigen Oberfläche ausgehoben. In einer Tiefe von 180 cm stiess man in ihrer südlichen Hälfte auf eine bisher unbekannte Bauherrichtung mit spätmittelalterlichen Fliesen. Ihr Liegendes hat man bis jetzt nicht untersucht. In der nördlichen Sondenhälfte fiel das felsige Liegende scharf ab. Aber auch hier gehörte das in den abgedeckten Schichten erfasste Fundinventar meistens in die Neuzeit. Es erschien aber auch eine Beimischung von prähistorischen Scherben, von Keramik aus dem 11. - 13. Jahrhundert und sogar auch Scherbenmaterial, dessen Formem und Struktur der älteren slawischen Keramik ähnelt.

Die Mitglieder der Fachkommission, welche am 10.11.1987 AKM J. Poulík berief, beurteilten kritisch die Grabungsergebnisse und stimmten darin überein, dass es in der nächsten Saison notwendig sein wird, um das archäologische Material und die Erkenntnisse zu vermehren

und hauptsächlich neue Fundkomplexe zu gewinnen, sowohl bei der Rotunde, als auch auf dem Raum unter der Rotunde eine grössere Flächenabdeckung durchzuführen.

Im Frühjahr 1988 war beim AÚ ČSAV eine komplexe Rationalisierungsbrigade konstituiert, in welcher Fachleute verschiedenartigster Professionen aus einer Reihe von Institutionen vereinigt sind. Ihre Aufgabe wird eine allseitige Erforschung der Rotunde sein, durchgeführt mit den modernsten Methoden und mit Hilfe aller zugänglichen technischen Geräte. Die Ausgabe dieser Forschung wird im Jahr 1981 in einer Gesamtmonographie über die Znojmoer Rotunde publiziert. Alle Geschehnisse werden auch gleichzeitig zu der gesamten Herrichtung des nationalen Kulturdenkmales und seiner würdigen Repräsentation allen Besuchern.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM NA VELKOMORAVSKÉM SÍDLIŠTI V BOJKOVICÍCH /okr.

Uherské Hradiště/

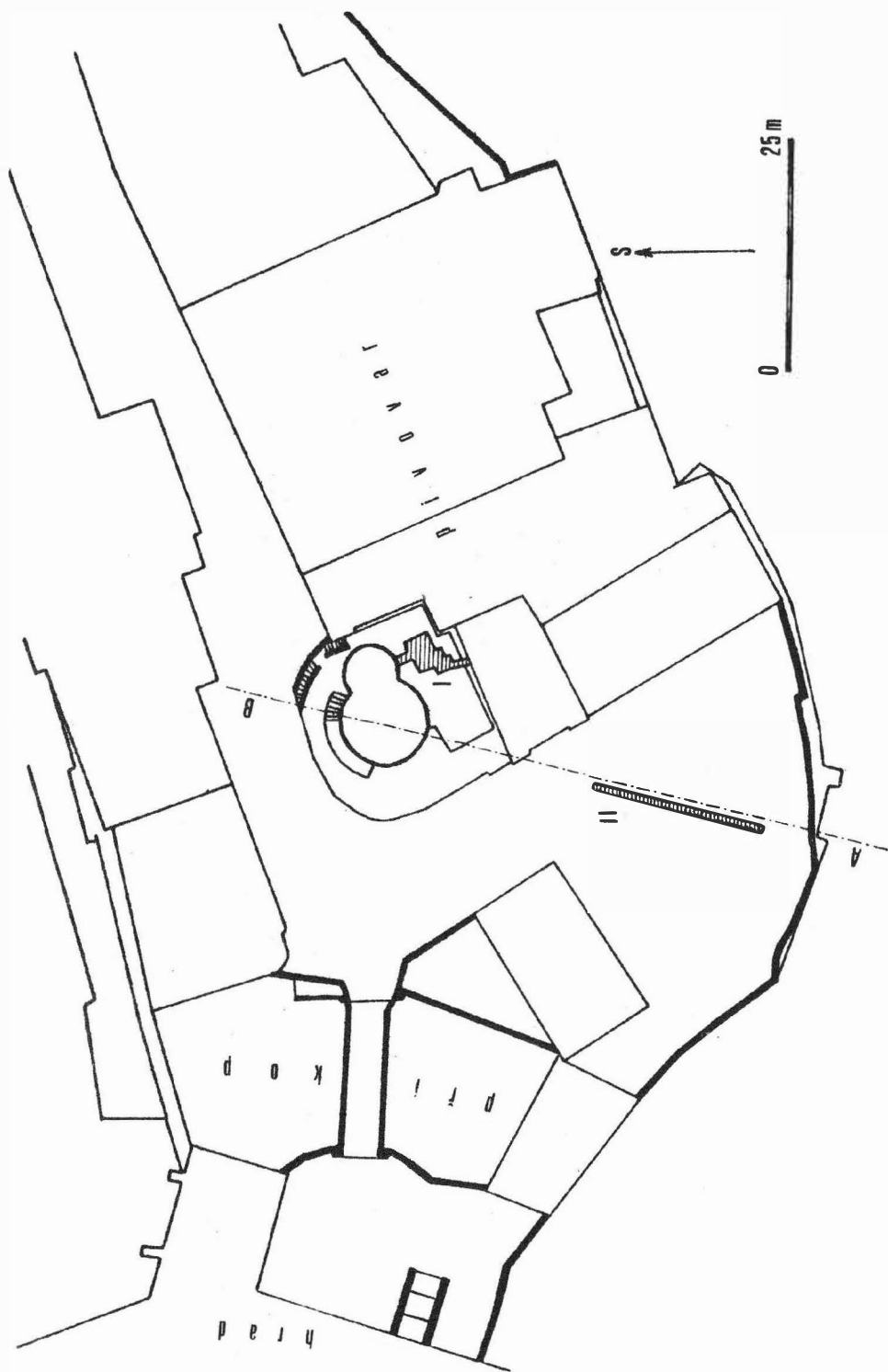
Lubomír K u n d e r a , AÚ ČSAV Brno

V druhé polovině května 1987 proběhl menší záchranný výzkum na velkomoravském sídlišti v Bojkovicích /okr. Uherské Hradiště/ v trati "Dřlnice". K narušení sídliště došlo v souvislosti se stavební činností na přilehlých pozemcích v listopadu 1986 /Kundera 1989, v tisku/.

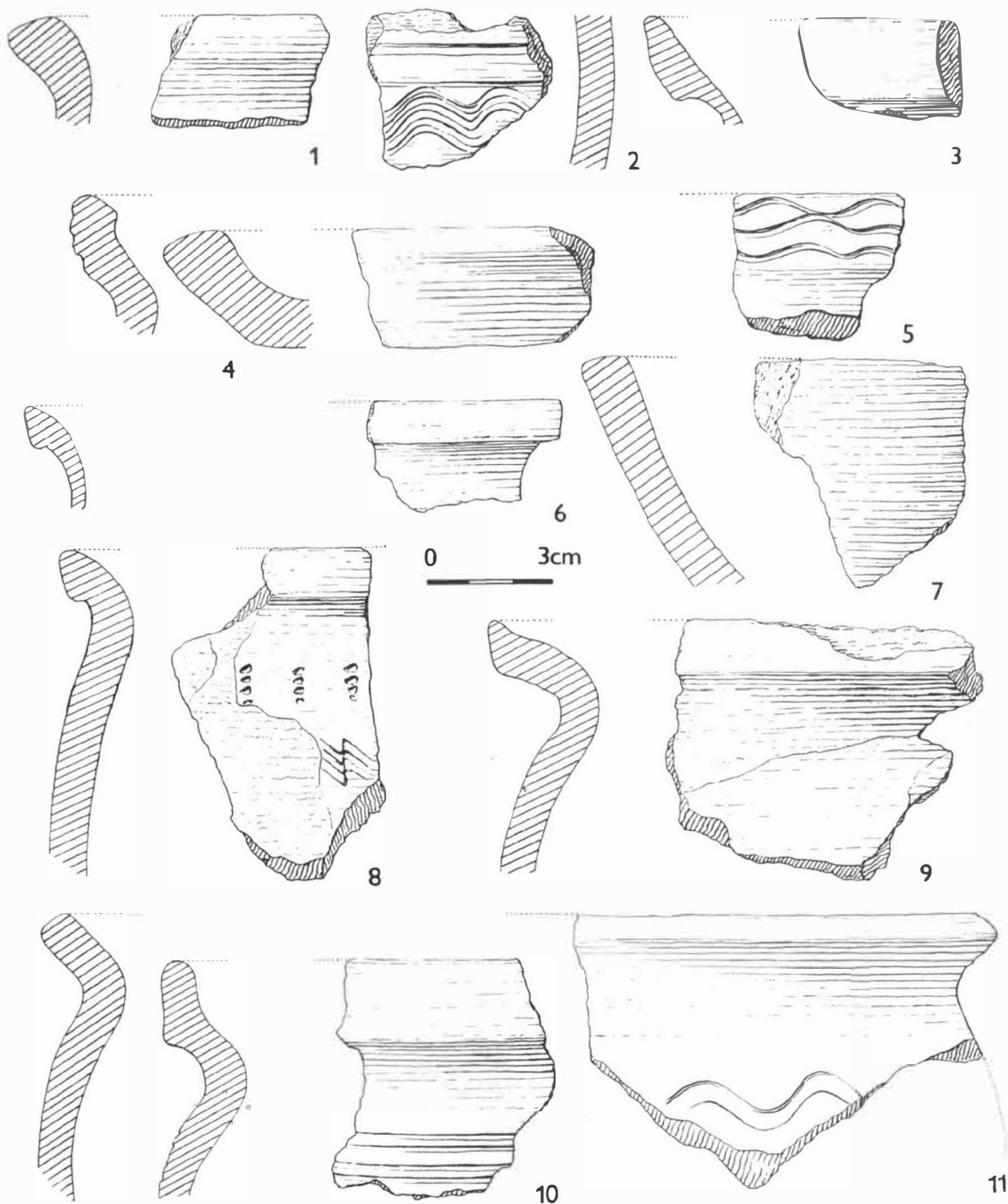
Na lokalitě, kde byla v souvislosti se stavebními pracemi provedena částečná skrývka ornice na podzim roku 1986, byly patrné tři narušené objekty. Touto skrývkou byla odstraněna asi 20 cm vrstva ornice. Podloží tvoří hrubý štěrkopísek v hloubce kolem 100 - 120 cm, na něm je vrstva jílových náplav o mocnosti 60 - 80 cm a vrstva ornice o síle 40 - 50 cm. Z důvodů plánované výstavby autobusového nádraží v letech 1989 - 1990 a tedy předpokládaného dalšího narušení archeologických objektů byla na lokalitě zaměřena a vytyčena čtvercová síť, kterou lze vynést do katastrální mapy 1 : 1000 / listy: Uherský Brod 15/1, 15/2, 15/3, 15/4/.

Záchranné práce se soustředily na výzkum narušených objektů. Největší z nich /objekt č. 1, ve čtverci 9/1; 9/2/ se jevil v narušené vrstvě ornice výrazně tmavým zásypem. Z této kulturní vrstvy v nadloží pochází větší množství keramiky, kousky mazanice, zvířecí kosti a přepálené kusy andezitu. Po začišťení se objekt rýsoval v hnědožluté jílové náplavové vrstvě málo výrazným tmavším hnědožlutým zásypem s větším množstvím drobných uhlíků. Objekt měl lichoběžníkový tvar o rozměrech 310 x 350 cm, do jílovitého "podloží" se zahluboval 15 cm, stěny se svažovaly kolmo k rovnému dnu. V jihovýchodním rohu byly odkryty zbytky ohniště s jílovým výmazem dna obloženého kameny. Ve vzdálenosti 50 a 60 cm od ohniště se našly proti sobě dvě kúlové jamky o průměru 24 a 23 cm. Další dvě kúlové jamky byly mimo zahloubenou část objektu ve vzdálenosti 30 a 40 cm v ose SZ - JV. Z výplně zahloubené části pochází několik zlomků keramiky, mazanice a uhlíky. Z poznatků získaných výzkumem je patrné, že se jedná o mělce zahloubenou chatu s topeništěm v JV rohu. Další objekt /č. 2, čtverec 7/1/ měl nepravidelný oválný tvar /250 x 200 cm/ a nezahluhoval se do jílové náplavové vrstvy, výplň tvořila tmavohnědá hlína a pochází z něho několik kusů keramiky. V těsné blízkosti tohoto objektu ve čtvercích 6/1 a 7/1 se objevily po začišťení dvě kúlové jámy o průměru 45 cm a hloubce 15 - 18 cm, vzdálené od sebe 70 cm. Třetí narušený objekt /č. 9, čtverec 11/1/ nebylo možno prozkoumat, protože jeho podstatná část se nacházela na neskrýté ploše na soukromé parcele. Podle keramického materiálu lze datovat sídliště do 9. století.

Rettungsgrabung auf der grossmährischen Siedlung in Bojkovice / Bez. Břeclav/. In der zweiten Maihälfte verlief eine kleinere Rettungsgrabung auf der grossmährischen Siedlung in Bojkovice /Bez. Uherské Hradiště/ in der Flur "Dřlnice". Zur Störung der Siedlung kam es im November 1986 /Kundera, im Druck/. Bei der Rettungsgrabung hat man eine seicht eingetiefte Hütte im Ausmass von 310 x 350 cm mit einer Feuerstelle in der SO Ecke und Reste von einigen Objekten untersucht. Nach dem keramischen Material kann die Siedlung in das 9. Jahrhundert datiert werden.



Obr. 39. Znojmo /okr. Znojmo/, výzkum u rotundy sv. Kateřiny. I, II plochy prozkoumané v r. 1987 /horizontálně šrafovány/; A-B hlavní profil. - Grabung bei der Rotunde der Hl. Katharina. I, II die im J. 1987 untersuchten Flächen /horizontal schraffiert/; A-B Hauptprofil.



Obr. 40. Znojmo /okr. Znojmo/, výzkum u rotundy sv. Kateřiny. Výběr keramického materiálu ze sondy II. - Grabung bei der Rotunde der Hl. Katharina. Auswahl an keramischem Material aus Sonde II.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1987

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně,
sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: akademik Josef Poulik
Redaktoři: Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková,
Dr. J. Unger
Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
Grafická úprava: L. Trávníčková
Na titulním listě: nádoba únětické kultury z Újezda u Brna
Tisk: **PENTA**
Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis: 450 kusů - neprodejné